

իւր բազմաթիւ յիշատակարաններուն մէջ: 1311ի այս Աւետարանին երկարապատում յիշատակարաններուն մէջ թորոս «սարկաւազ» ոչ մէկ անգամ Տարօնեցի ըլլալը կը յիշէ: Իսկ իւր յիշատակութիւնները չեն նմանիր իրենց ոճով Տարօնեցիի կրկնուած յիշատակութեանց:

Հ. Ակինեան այս երրորդ թորոսին (Տարօնեցի) կը վերադէ բացի 1311ի Աւետարանէն (Թորոս սարկաւազի) նաեւ Վենետիկի թիւ 803 (1314էն), Թ. 265ը (1318էն), Էջմիածնայ թիւ 181 Աստուածաշունչը (1317էն), անդ, թիւ 182 Աստուածաշունչը (1318էն), Բրիտանական Թանգարանի Թ. 14 Աւետարանը (1321էն), Բաղէշի Աւետարանը (1323էն), Էջմիածնայ Թ. 560ը (1325էն) եւ հուսկ Էջմիածնայ Թ. 2187ը (1346էն):

Հ. Ակինեանի այս երեք «տարբեր» թորոս Տարօնեցիներէն միայն երկրորդը կը յիշէ իւր ծընողը: Պապը՝ Սիւրբ, հայրը՝ Սարգիս եւ մայրը՝ Մարիամ: Միւսներուն ծնողաց անունները չեն յիշուած, որով անոնց տարբեր ըլլալուն անտարակուսելի այդ փաստը կը պակսի, եւ այդ երեքին նոյնացումը կը չեղուի:

Հ. Ակինեան թորոս Տարօնեցիին 1290ին Դրազարկ զբաժնէ յիշատակարանին մէկ մասը կու տայ մեզի, որուն սկիզբը յարգելի Հօր «Դրազարկի» Տարօնեցիին կը վկայէ «... գալատուքիւն ծնունդի հօր իմոյ գիայրեմի գաւառէն Շատախ կոչեցելոյ եւ զՏարօնոյ...»: Մեզի տրուած պատուիկէն կ'երեւայ որ թորոս Տարօնեցիի ՀԱՅՐԱՍԱՆ ՊԱՊԸ, այսինքն հօրը հայրը Շատախցի էր, իսկ հայրը արդէն «զՏարօնոյ»: Թորոս կ'աւելցնէ. «... ի վաղուց հետէ ցանկայի տեսանել գաւառի ուխտն եւ գիայրեմի գաւառն իմ... Տարօնոյ»: Ուրեմն թորոս հօրմով իսկ Տարօնեցի էր:

Ուրիշ յիշատակարանի մը մէջ, որ ըստ Հ. Ակինեանի երկրորդ թորոս Տարօնեցիին պէտք է ընծայել, Թ. Տարօնեցի կը գրէ «գալապի իմ Սիւրբ եւ գիայրն իմ Սարգիս քահանայ, եւ գալապի իմ Մարիամ ի քաղաքէն Մշոյ»: (Վենետիկի թիւ 12 Աստուածաշունչը 1332էն): Ուրեմն թորոս Տարօնեցիի վկայութեամբ իւր մայրն ալ բնիկ Մշոցի էր եւ այդ քաղաքը ծնած: Իսկ Բաղէշի 1323ի Աւետարանին մէջ, որ ըստ Հ. Ակինեանի երրորդ թորոս Տարօնեցիի մը կը պատկանի, Թ. Տարօ-

նեցի կը գրէ. «գաւառքան թորոս ի Տարօնոյ քաղաքէն Մշոյ»: Ուրեմն ինքն ալ վերջնականապէս Մշոցի էր:

Իբր համեմատութիւն նկատենք նաեւ իւր յիշատակարաններուն մէջ իւր անունը ստորագրելու ձեւը:

1284ին կը յիշէ «եւ շարագրեցաւ յընտիր աւրիմակէ՝ ձեռամբ մեղապարտ գրչի թորոսի»: Դարձեալ անդ «եւ գաւառապետ ի գործոց քաղաքաց քաղաքի գրիչ թորոս եւ զմոռս իմ»:

1290ի յիշատակարանը Հ. Ակինեան անկատար ներկայացուցած է մեզի, որով չենք կրնար թորոսի ստորագրելու կերպը հոս արձանագրել:

1311ին ձեռագրելը եւ ծաղկումները թորոս Տարօնեցիի չենք նկատեր:

1314ին իրմէ ծաղկեալ Գրիգորիս Երզնկացիի զբնութեան մէջ ինքը չէ որ իւր մասին կը յիշէ: Նոյնը նաեւ Վենետիկի 265 ձեռագրին մէջ 1318էն:

1317-18ի Էջմիածնայ թիւ 181ին մէջ «Զաւարժան գրիչ թորոս. յիշեալ ի տէր Յիսուս Քրիստոս»: Դարձեալ «գաւառ քաղաքաց քաղաքացոյս զթորոս յիշեալ ի Տէր Յիսուս Քրիստոս»: Նոյն թուականէն եւ Էջմիածնայ թիւ 182ին մէջ «եւ եւ գաւառքան քաղաքացոյ զթորոս եւ զմաւղն մեր»:

1321էն յիշատակարանին մէջ. «գաւառագրող սուրբ քաղաքացոյս զթորոս յիշեալ ի տէր» եւ դարձեալ «Զաւառապետ ի հոգի թորոս. յիշեալ ի տէր Յիսուս Քրիստոս»:

1323էն յիշատակարանը «Զմկարող թորոս անարժան»։ «Զաւառապետ ի հոգի թորոս. յիշեալ ի տէր Յիսուս Քրիստոս»։ «Եւ զԹորոս թորոս եւ զմաւղսն իմ»։ «Եւ եւ գաւառքան թորոս ի Տարօնոյ քաղաքէն Մշոյ եւ զմոռսն իւր յիշեցէ ի տէր»։

1325ի յիշատակարանին մէջ «եւ գեղկելի եւ ըզտառապետ ի հոգի թորոս որ գգիրս գրեցի. եւ զմաւղսն իմ», գրեթէ նման 1284ի յիշատակարանին, որ տարբեր թորոս Տարօնեցիի կը նկատէ Հ. Ակինեան:

1327-28ի յիշատակարանին մէջ «Զաւառապետ թորոս գրիչ յիշեալ ի Տէր Յիսուս Քրիստոս»։ Համեմատէ 1321ի յիշատակարանին, որ տարբեր թորոս Տարօնեցիի կը վերագրէ Հ. Ակինեան:

1330էն «գտկար գրիչս թորոս»։

1331ի յիշատակարանը պակաս է ինծի:

1332ի յիշատակարանը «յիշեալ յաղօքս զթորոս Ծաղկող»։

Հաւելի թիւ 110ի անթուական յիշատակարանը. «Տէր Յիսուս Քրիստոս Աստուած մեր ողորմեա մեղապարտ գրչի թորոսի եւ նկարչի եւ ծնաւոց մերոց ամէն»։ Եւ դարձեալ «Տէր Յիսուս ողորմեա մեղապարտ գրչի թորոսի ամէն»։

Եւ հուսկ 1346ի յիշատակարանին մէջ. «ԶԹորոս թորոս Տարօնեցի աղաչեմ զանգ»։

Արդ որոշ է որ այս յիշատակարանները մեծ նմանութիւն ունին իրարու հետ իրենց կազմութեամբ եւ երաժնոյն գրչին:

Հ. Ակինեանի բռնադրուի կերպով երեք տարբեր անձերու վերագրած այս յիշատակարաններու ժամանակագրութիւնն ալ իրարու չի հակասեր եւ որոշ կերպով ցոյց կու տայ մէկ թորոս Տարօնեցիի մը եւ ոչ թէ երեք թորոս Տարօնեցիներ:

Յարգ ծանօթ յիշատակարաններուն համաձայն թորոս Տարօնեցի 1284ին Մուշ կը գտնուէր: Կըրթութեան մարմաւջն մղեալ ան ըստ երեւոյթի, ինչպէս պիտի ցոյց տամ քիչ վերջ, կ'անցնի Երզնկա եւ Եկեղեցաց դաւառ, ուր արդէն գրչու թիւն եւ մանրանկարչութիւն մեծապէս ծաղկած էր քաղաքին եւ շրջակայ վանքերուն մէջ 1200 թուականէն ի վեր: Այս մասին հոս չեմ ծանրանար: Տարօնեցի անտարակոյս 1287ին Երզնկայի շարժին դեռ Երզնկա էր:

Այս շրջանին մեծանուն Երզնկացի վարդապետներ, որպէս Յովհաննէս եւ Մովսէս Երզնկացիները Երուսաղէմ եւ նա մանաւանդ Կիրիկիա կ'երթային, թէ՛ իրենց գիտութենէն զանոնք նպաստուորուելու: Անկարելի է որ Թ. Տարօնեցիի նման ուսումնասէն եւ արուեստասէր մէկը չի գրաւուէր Կիրիկիա այցելելու խոստումնալից չի գրաւուէր Կիրիկիա այցելելու խոստումնալից ակնկալութեամբ: Եւ ահա գինքը 1290ին արդէն Աւետարանի մը գրչութեամբ գրադած կը գրուենք Դրազարկի մէջ:

Արդ հոս պահ մը անդրադառնանք:

1284ին Մուշ գրած եւ այժմ Վենետիկի մեր վանքը գտնուող թիւ 193 Նոր Կտակարանին յիշատակարանը միայն կը ներկայացնէ Թ. Տարօնե-

ցիին իբր գրիչ եւ անշուշտ ծաղկող քանի որ մանրանկարչութեան տեսակէտով նկատելի բան մը չէ եւ միայն միագոյն քանի մը լուսանցազարդեր եւ գլխատուներ ունի: 1290ին Դրազարկի Աւետարանին արուեստին մասին ծանօթութիւն մը չունիմ: Հ. Ակինեան յիշատակարանը փակագծով սրբադրել ուզած է որով ցոյց կը տրուի թէ ծաղկողը գրիչն էր: Այս սրբագրութիւնը սակայն անընդունելի է: Ահա յիշատակարանին այդ մասը, (ընդգծումները իմ են):

«... եւ ես ինքնին ձեռքով իմով գրեցի գցանկալի Աւետարանս եւ յարդար ընչից իմոց ԵՏՈՒ ԳԱ (նկարագրող): Այս աւելցուած Հ. Ակինեանէ) ոսկեծաղկօք, ոսկի գլխագրով, համարքանով եւ չորեսն խորանով եւ քաղմբանգ գունով. կազմով եւ արծաթի կոճակօք ՅԱՐԱՐԱՆՅՈՒ ԸՍՏ ԻՄ ՓԱՆԱՔԻ ԵՒ ԹԱՐԱՐԱՆՈՒ ԿԱՐԻ ԵՒ ԵՏՈՒ ԶՍԱ ԸՆԾԱՅ...»: Տարակոյս չի վերցնէր որ Թ. Տարօնեցի իւր ԹԱՐԱՐԱՆՈՒ կարողութեամբ յարմարեցեր է ոսկեծաղկանքին մինչեւ կազմին արծաթի կոճակները: Իսկ առաջին ԵՏՈՒ ԶՍԱն շարագրական վերապահ մըն է յիշատակարանին մէջ սպրդած որ պէտք է վերցնել, որով անտեղի կ'ըլլայ Հ. Ակինեանի յիշատակարանին ընդհանուր իմաստին չյարմարող «նկարագրող» բառը յիշատակարանին աւելցնել: Ըստ իս այս յիշատակարանը, որուն բնագիրը կամ նոյնիսկ ամբողջական արտագրութիւնը կը պակսի, հաւանաբար պէտք է կարգաւ «... եւ ես ինքնին ձեռքով իմով գրեցի գցանկալի Աւետարանս եւ յարդար ընչից իմոց (ջնջել ԵՏՈՒ ԶՍԱ եւ շարունակել) ոսկեծաղկօք, ոսկի գլխագրով, համարքանով եւ չորեսն խորանով եւ քաղմբանգ գունով. կազմով եւ արծաթի կոճակօք յարմարեցի ըստ իմ փանաքի եւ քարմատար կարի եւ ետու գա...»:

Բնական է այս ծաղկումներուն Թ. Տարօնեցիի ըլլալուն կամ չըլլալուն վերջնական խօսքը կ'ըլլայ այս Աւետարանին մանրանկարչութեան եւ ծաղկումներուն, որոնք կը պակսին մեզի:

Թ. Տարօնեցի ի Դրազարկ կը տառապի հայբնարադատութենէ եւ հաւանաբար երկար ժամանակ չի մնար: Քանի մը տարի հոն բնակիլը ծանր կու գայ իրեն: Արդէն ԺԴ դարու սկիզբով Գլաճորի դպրոցը Եսայի Նչեցու ներքեւ մեծա-

Որոշ է որ այս աշակերտական ցանկը պետք է սրբազան Համալսարան-Գրիգոր Տարօնեցի եւ ոչ թէ Համալսարան-Թորոս վարդապետ կամ Համալսարան-Գրիգոր, Արճիշեցի Չորթան-Թորոս վարդապետ Գրիգոր Տարօնեցի: Համալսարանի աշակերտներուն շարքին ի Երզնկայ (Կայիփոս եւ Աւագ վանք) ոչ Թորոս մը եւ ոչ ալ Գրիգոր Արճիշեցի Չորթան կայ: Յանկերու այս խանգարեալ շարքին հեղինակը ըլլալու է Կարապետ Բաղիշեցին՝ որ ժէ դարուն միայն կազմեց իր ցանկը:

Ուրեմն յարգելի գիտնական Հայրը կը սխալի նոյնիսկ նոյնացման կասկած մը սնուցանելով Թորոս Մշեցիի եւ կամ Տարօնեցիի ու Համալսարանի աշակերտ նկատուած Թորոս վարդապետի մէջեւ, երբ մանաւանդ վերջնոյն ոչ միայն ինքնութիւնը այլ եւ շատ հաւանաբար գոյութիւնը կասկածելի է կամ բոլորովին անձանօթ:

Այսքանով առ այժմ կ'աւարտեմ Թորոս Տարօնեցի գրիչ-մանրանկարիչ-ծաղկող տաղասացին մասին իմ գրութիւնը:

Հ. Ակինեանի ենթադրութիւնները երեք Թորոս Տարօնեցիներու մասին եւ չորրորդ մըն ալ իբր 1458ական թուականներուն տաղասաց Երզնկայի մէջ, բոլորովին անընդունելի են, ինչպէս որ արդէն ցոյց տուի:

Նախ Թորոս Տարօնեցիի մասին մեզի ցարդ հասած նիւթերը անոր մէկ անձ ըլլալուն մասին ոչ մէկ կասկած կու տան, ընդհակառակն շատ լաւ կը համաձայնին: Յետոյ իր դրազարական եւ մանրանկարչական երկերը, ինչ որ ինծի ծանօթ է, կը համաձայնին անոր մէկ անձ ըլլալուն: Երբոր 1311ին յիշեալ Թորոս սարկաւադ նկարիչը կարելի չէ նոյնացնել Տարօնեցիի հետ արուեստի պատճառաւ, ինչպէս նաեւ յիշատակարանի ձեւին համար, որոնք նմանաձեւ են Տարօնեցիի մեզի ծանօթ բոլոր յիշատակարաններուն: Մշեցի կամ աւելի լաւ Տարօնեցի տաղասացն ալ ըստ իս նոյն է գրիչ-ծաղկողին հետ՝ քանի որ իր տաղերուն ոճը որեւէ դժուարութիւն չի հաներ առ այդ: Նոյն ատեն իր տաղին մէկուն մէջ տուած տեղեկութիւնները ճշտու կը համապատասխանեն 1287ի Երզնկայի «աւագին» շարքին երբ «գրագում մարդ մեռաւ»: Այս շարքին փառ քաղաքն ու պարիսպ-

ները, քանի որ Ալա-էտ-Տին 1297էն քիչ վերջ ըստիսուեցաւ թէ՛ քաղաքը եւ թէ՛ պարիսպները վերստին շինել սրբատաշ քարով:

Անտարակոյս դեռ կան մեզի անձանօթ մնացած յիշատակարաններ Թորոս Տարօնեցիի դործին ու կեանքին մասին լոյս սփռող, որոնք դուցէ հետզհետէ յայտնուին: Հետաքրքրական է որ իրեն նման համբաւեալ գրիչ-ծաղկողի մը աշակերտներ չեն յիշուի: Անհանգարտ մէկը եղած ըլլալու է, ինչպէս կը տեսնուի իր ճամբորդութիւններէն, նա մանաւանդ ուսումնաստեւնէ մէկը, քանի որ իրեն կը հանդիպինք մեր այն ատենուան գիտական-արուեստական լաւագոյն կեդրոններուն մէջ, որպէս Դրազարի, Երզնկա, Նորավանք (Սիւնիք), Գլաձոր, եւ այլն:

Իցի՛ւ թէ ինծի կարելի ըլլար հաւաքել բոլոր իր գեղարուեստական մանր ու խոշոր երկերուն լուսանկարները նախ քան իր մասին իմ ուսումնասիրութեանս հրատարակութիւնը:

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

Ի ՈՒՐ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՃԵՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՃՇԴՈՒՍ

«ԱԼ-Ի ՕՍՄԱՆ» ԵՒ ՈՉ «ԱԼ Ի Օսման»

Բազմավեպի 1946ի 11-12 թիւին մէջ, Պ. Յ. Քիւրտեան, գրախօսելով «Զաքարիա Աղուեցու Օրագրութիւն»ը, (էջ 339, սիւնակ Ա) հրատարակչին սխալը կը նկատէ «... չի գտնուի Օսմանայ երկիրն» խօսքին մէջ «Ալի Օսման» ընթերցումը, զոր կ'ուղղէ «ալ ի Օսմանայ երկիրն»:

Պ. Քիւրտեանի սրբագրութիւնը ճիշտ չէ ընաւ եւ հրատարակչին ընթերցումը մասամբ միայն սրբալալ է, եթէ կարելի է սխալ որակել ուղղագրութեան ընդհանրացած ձեւ մը: «Ալի Օսմանայ երկիրն» պէտք է գրել «Ալ-Ի Օսմանայ երկիրն», ուսմանութեան շեշտը ընկնով «Ալ»ին վրայ: Անոնք որ ծանօթ են թուրքերէնի, գիտեն թէ «Ալ-Ի Օսման» կը նշանակէ «Օսմանի ընտանիք», այսինքն «Օսմանի տուն» կամ «ցեղ» կամ «հարստութիւն»: «Ալ-Ի Օսմանի երկիր» զարձեալ կը նշանակէ «Օսմանեան կայսրութեան երկիրները»: «Ալ»ին յաջորդող ի ձայնը, որ չի գրուի արաբատա թուրքերէնին եւ պարսկերէնին մէջ, յատկացեալի նշանն է պարսկերէնի մէջ: «Ալ-Ի Օսման» պարսկերէն կազմութիւն մըն է:

ՔԵՐՈՐՈՂՈՒ Ո՞Վ Է

Դարձեալ Բազմավեպի Մայիս - Յունիս 1947ի թիւին մէջ, Պ. Քիւրտեան, խօսելով Պ. Ա. Ալ-Սոյաճեանի «Պատմութիւն Հայ Կեսարիոյ» անուն զրբին մասին կը գրէ (էջ 134). «Քէօն կամ Քօր-օղուն իրական դէմք մը չէ, այլ ժողովրդական ասանդութիւն մը ժՁ-ժէ դարէ շատ աւելի հին: 1939ին բարեկամս Հայկ Պէրպէրեան խիստ չափեալ մենագրութիւն մը հրատարակեց Արշակ Բ եւ Քեօրօղլու խորագրով, որ բնական է 1937ին հրատարակուած Կեսարիոյ պատմութեան համար Ալօյաճեան չէր կրնար օգտագործել»:

Իմ գրքոյկիս մասին Պ. Քիւրտեանի շնորհակալութիւն յայտնելով հանդերձ, պարտք կը հարկմ ճշտել թէ անոր մէջ իր ըսածին ճիշտ հակառակը ապացուցած եմ: Քեօրօղլու ո'չ թէ «ժողովրդական ասանդութեան» մը ստեղծած դէմքն է, այլ պատմական անձ մը, ձեռլալ ապագայ մը եւ աշուղ մը: Այս տեսութիւնը հիմնադրուած է թուրք ֆուլքլորիստներուն կողմէ: Դրբոյկին յաւելուածին մէջ յիշած եմ արդէն թէ Պ. Ալօյաճեան, ինձմէ առաջ եւ անցողակի, ճշտած է Քեօրօղլուի ինքնութիւնը:

Փարիզ, 16 Յունիս 1947

ՀԱՅԿ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ՀԻՆԵՆ ՈՒ ՆՈՐԵՆ

(ՃՇՏՈՒՄՆԵՐ)

Այն օրէն ի վեր որ Բարիզ լոյս տեսնող «Արեւմուտք» շաբաթաթերթը օրկանը եղաւ Կիլիկիան Ընդհանուր Միութեան, Կիլիկիոյ հեռաւոր ու մօտաւոր անցեալի վերաբերեալ գրութիւններ յաճախ տեղ գրաւեցին անոր սիւնակներուն մէջ:

Կարելի չէ ըսել թէ Կիլիկիոյ այս աղետալի մասը որ ուղղակի կը հետաքրքրէ մեզ, Հայերս, լրիւ ուսումնասիրուած է: Հայր Ալիշանի «Միւսուան»ը անշուշտ հոյակապ դործ մըն է, եւ միշտ իր տեղը պիտի ունենայ. բայց ճշտումներ եւ լուծումներ միշտ ալ պիտի ըլլան տարիներու ընթացքին:

Իսկ ինչ կը վերաբերի մօտաւոր անցեալին, եւ ի մասնաւոր Փրանսական գրաւումի շրջանի Հայ կեանքին, որոշ իրողութիւն է որ ոչինչ ունինք այդ մասին զմեզ ու ապագայ սերունդները լուսաբանող: Բնական է խօսքը չեմ ընել Հայ Մասնաւոր: Սիւնակներուն մէջ հոս ու հոն ցրուած թղթ-թաղթութիւններուն ու տեղեկագրութիւններուն, որոնք յաճախ ներշնչուած են այլ եւ այլ նկատումներէ ու պատմագրին համար իրրեւ վաւերական, ստոյգ աղբիւր չեն կրնար օգտագործուի:

Բարիզ հաստատուած Սեպի ազգային մը, որ Գրիմիթէ կը ստորագրէ, կը հետաքրքրուի իր բնագրաւորին անցեալովը, - հեռաւոր թէ մօտաւոր, - ու պատմականներ կը հրաժարէ իր Հայ ընթերցողին, «Արեւմուտք»ի մէջ:

Նպատակը շատ դժուար է. բայց երբ կարգը

կու գայ արդիւնքը դնահատելու, դժբախտաբար նոյն մակդէրը չենք կրնար դործածել:

Յօսինք օրինակներով: «Հանքնի հրդեհէն Նոյլ մը» վերնագրով յօդուածի մը մէջ որ հրատարակուած է «Արեւմուտք»ի ներկայ տարուան թիւ 22ին մէջ, երկու գլուխաւոր եւ էական հատուած հեռու են ճշմարտութիւն ըլլալէ, եւ կը ներկայացնեն դէպքերը բոլորովին այլափոխուած: Առանց մտնելու մանրամասնութիւններու մէջ, ըսենք չեղտակի թէ հոն ուր Պ. Գրիմիթէ կը հաւատարմէ թէ.

«... Առանա եւ այլուր մեր կատարած դիմումներուն հակառակ, գրաւող ոյժերը օգտնաւ մը անգամ զլացան, որովհետեւ բարձրագոյն վայրէջ հրաման եկած էր լքել Հաճընը» կատարելապէս սխալ է:

Չեմ ուզեր Պ. Գրիմիթէլը տեսնել գիտակցաբար իրողութիւնները խեղաթիւրողի դերին մէջ. բայց անգիտութեամբ նման տողեր ստորագրելն ալ չեմ վայելցնել իրեն:

Ի ձեռին ունիմ Հաճընի պաշարումին ենթարկուող ու գիտակից անձի մը ստորագրութիւնը այդ դժբախտ օրերուն վերաբերմամբ, ուր կան հետեւեալ տողերը.

Մարտ 16. - Առաջին սաւանակը եկաւ ու նամակներ ձգեց:

Մարտ 28. - Երկրորդ սաւանակը եկաւ. օրն-տուկ մը փամփուշտ ձգեց. նամակները թուրքերու գիծին վրայ ինկան. թուրքերը առին:

* * *

Ուրիշ պարագայ մը եւս: Ներկայ տարուան «Արեւմուտք»ի թիւ 20ին մէջ, «Կիլիկիոյ լեզուն» վերնագրով յօդուած մը, ստորագրուած նոյն Պ. Գրիմիթէին, կը հաւատարմէ.

«... Թրքախօս Կիլիկիացի Հայրը կը գործածէ իր հարազատ լեզուն բառեր... նոյնիսկ թուրքեր՝ անգիտակցաբար կը հոյովնեն հայերէն բառեր: «... Հայկական Կիլիկիոյ բաղձաթիւ անունները «... օրինակ Թէֆէր Սինի - (Թաղաւոր Սինի) եւ այլն»:

Թող ներքէ ինծի Պ. Գրիմիթէլ որ հաւատարմութէ թէքէր Սինի իր կողմէ տրուած ստուգաթանութիւն - բացատրութիւնը հեռու է գիտական ըլլալէ, եւ կը յիշենք «Ակոռի» անունին...:

Հ. Ալիշան ալ գրաւած էր իր Սիւսուանի Յաւելուածի բաժնին մէջ «խորին անպատ»ի առիթով «թէֆէրսին»ով, (եւ ո'չ թէ թէքէր Սին, ինչպէս կը գրէ Պ. Գրիմիթէլ), բայց երբեք մտքէն անցած չէ այդ անունը բացատրել «Թաղաւոր Սինի»ով...: